

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мар'яна Виклюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
e-mail: m_yukluk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6039-2515*

Анотація. У науковій публікації досліджено особливості формування системи оподаткування України в умовах війни, втрати державного бюджету від застосування податкових пільг. Досліджено та узагальнено причини та наслідки воєнних злочинів Росії проти України, що стали руйнівним для економіки країни. Відзначено необхідність та практичну значимість запровадження ліберальної реформи оподаткування. Висвітлено основні завдання успішної реалізації податкової реформи та виокремлено у самостійний напрям заходи державної фіскальної підтримки. Сформовано основні етапи рішень в межах запровадження базових засад ліберальної фіскальної реформи. Визначено основні аспекти формування антикризових механізмів забезпечення розвитку економіки України в умовах війни, що регламентовані змінами та поправками до вітчизняного законодавства. Узагальнено засади спрощеної системи оподаткування, переваги та недоліки її використання для окремих суб'єктів господарювання.

Ключові слова: податкова система, ліберальна податкова реформа, фіскальний потенціал, спрощена система оподаткування, податкові пільги.

Постановка проблеми. Наслідками воєнних злочинів Росії проти України стала руйнація економіки, зокрема: спостерігається масове згорання виробництва; фізичне знищення майна та виробничих потужностей суб'єктів господарювання, руйнування цивільної та промислової інфраструктури, призупинені господарські зв'язки, розірвані та заблоковані логістичні ланцюги тощо. Зазначене призвело до того, що велика чисельність суб'єктів господарювання не мають сьогодні можливості здійснити релокацію бізнесу, а тому змушені призупинити виробничо-господарську діяльність. За офіційними підрахунками Міністерства фінансів України, Міністерства цифрової інформації та МВФ впродовж трьох місяців війни не працює близько третини української економіки; приблизно 47% підприємств зупинені або майже призупинили діяльність; лише 6% бізнесу змогли адаптуватися до умов ведення бізнесу у воєнних реаліях; прямі втрати малого та середнього бізнесу склали близько 85 млрд. дол. США; в короткостроковій перспективі щомісячні втрати економіки складають близько 5 млрд. дол. США, що становить 5% ВВП української економіки, тоді як у довгостроковій перспективі – втрати можуть бути більше 44% ВВП України [6; 13; 14].

Основними причинами зниження ділової активності бізнесу є: втрата ринків збуту, порушення логістики та бойові дії навколо. За таких умов українська економіка перейшла в стадію рецесії, що потребує активних заходів та механізмів підтримки, серед яких фіскальні відіграють чи не найважливішу роль.

Тому, перманентними завданнями сьогодення є вирішити назрілу проблему застосування інструментарію та механізмів оподаткування, яка б не зашкодила бізнесу та національній економіці, а була адекватною та спроможною забезпечити оптимальне наповнення бюджетів різних рівнів і збалансування інтересів суспільства, держави та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова дилема щодо проблем та механізмів наповнення державного бюджету України в умовах військової агресії сьогодні обговорюється як в наукових колах [8-12], так і на рівні урядових заходів та програм [1-7]. Сучасні публікації присвячені актуальним напрямам передбачають висвітлення наукової дилеми, а саме через висвітлення: змін в оподаткуванні у військовий період (У. Ватаманюк-Зелінська [8]); формування актуальних перманентних фіскальних заходів та механізмів для наповнення державного бюджету (О. Гошовська, О. Тревого [9], В. Дикань, Н. Фролова [10]); визначення переваг, недоліків та наслідків застосування заходів лібералізації системи оподаткування (Д. Марчак, Ю. Маркуц, Т. Маршалок [11], Д. Монін [12]) тощо. Враховуючи актуальність дослідженої проблематики та активне обговорення в урядових та наукових колах необхідності лібералізації системи оподаткування, варто відзначити, що обрана наукова проблема залишається відкритою для наукового обговорення.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні сучасних аспектів системи оподаткування бізнесу та необхідності лібералізації системи оподаткування України в реалії воєнної економіки.

Методи дослідження. Для наукового обґрунтування досліджуваної проблематики використано ряд методів наукового пізнання, а саме: систематизації та узагальнення – для характеристики основних аспектів ліберальної податкової реформи; аналізу – для виявлення наслідків для економіки держави воєнної агресії Росії; методи емпіричного дослідження – зокрема для спостереження, опису та оцінки сучасної практики фіскальної підтримки бізнесу; метод графічної візуалізації – для узагальнення та наочного подання отриманих результатів; логічний метод – для побудови наукового дослідження, узагальнення отриманих результатів та висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи виняткову роль і значення стану функціонування податкової системи та податкової політики для економічної та фінансової безпеки України в умовах війни, уряд України визначив за доцільне сформувати фіскальну реформу, яка виокремила у самостійний напрям заходи державної фіскальної підтримки, а також визначила основні аспекти формування антикризових механізмів забезпечення розвитку економіки України в умовах війни, що регламентовані змінами та поправками до Державного бюджету, Податкового кодексу та ряду інших нормативних актів.

Фіскальна підтримка передбачає запровадження особливих умов оподаткування для суб'єктів господарювання та населення, що має тимчасовий характер задля фінансової стабілізації економіки країни. Урядом запроваджено ряд заходів щодо підтримки бізнесу та населення, в т.ч. й тимчасово-переміщених осіб. Сукупність заходів, інструментів та механізмів об'єднано у цілу програму податкової підтримки, яка отримала назву «Ліберальна податкова реформа».

Головні завдання, що покладені на реалізацію зазначеної реформи полягають у наступному [1-3]: протягом дії правового режиму воєнного стану в Україні створити сприятливе податкове середовище для бізнесу, який має бажання і можливість здійснювати господарську діяльність; створити умови переходу бізнесу на воєнні рейки, шляхом пошуку нових можливостей для розвитку в екстремальних умовах (зміна системи та режиму оподаткування, формування нових ініціатив по релокейту бізнесу в більш безпечні регіони тощо); зменшенні фіскального навантаження на бізнес задля збереження його потенціалу; зменшення адміністративного навантаження як на діяльність державних та місцевих фіскальних органів, так і самого бізнесу; оперативне корегування системи міжбюджетного вирівнювання за рахунок того, що податки поповнюватимуть місцеві бюджети; забезпечити збереження можливостей наповнення бюджетів місцевого рівня; створення стимулів громадянам для активізованого розвитку благодійних фондів та напрямів допомоги бійцям та надання благодійності постраждалим від військової агресії без оподаткування; стимулювання бізнесу до працевлаштування тимчасово переміщених осіб у регіонах їх дислокації тощо.

Загалом технології підтримки бізнесу в умовах війни засвідчують використання широкого кола форм, методів та інструментів економічного, адміністративного та організаційного характеру, що комплексно поєднали три пакети рішень в межах реалізації ліберальної податкової реформи (рис.1).

Практичні засади ліберальної реформи системи оподаткування вступили в дію з 17 березня 2022 р. [1-4] та являють собою сукупність спеціального інструментарію, котрий діє на основі пільгового та спеціального оподаткування суб'єктів господарювання та фокусуються на збільшенні граничного розміру доходу для юридичних осіб-платників єдиного податку, звільненні ФОП 1-3 груп єдиного податку від ЄСВ, звільненні від сплати податку з доходів фізичних осіб, благодійної допомоги та ще 30 податкових пільг для бізнесу. Характеристика основних фіскальних заходів реформи представлено в табл. 1.

Головна новація реформи ґрунтується на положеннях прийнятого Закону України від 15.03.2022 року № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» щодо оподаткування єдиним податком та широкого використання спрощеної системи оподаткування, зокрема: розширено можливість скористатися опцією єдиного податку суб'єктів бізнесу («єдиний військовий податок» - ССО) при граничному обсязі доходу не більше 10 млрд. грн за звітний рік; юридичні особи на загальній системі оподаткування зможуть сплачувати податок у розмірі 2% від власного обороту замість податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%) (табл. 2).

За оцінками Державної податкової служби України приблизно 148,5 тис. підприємств перейшли на спрощену систему оподаткування: 29,6 тис. юридичних осіб та 118,9 тис. фізичних осіб підприємців [16]. Внаслідок переходу більшості суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування спостерігається значне скорочення надходжень до бюджету окремих податків, зокрема: ПДВ та податку на прибуток. Окрім цього Перехід бізнесу на спрощену систему оподаткування – 2% («Військовий єдиний податок») перш за все полягає у оперативному корегуванні системи міжбюджетного вирівнювання доходів за рахунок того, що він поповнюватиме місцеві бюджети, а не державний.

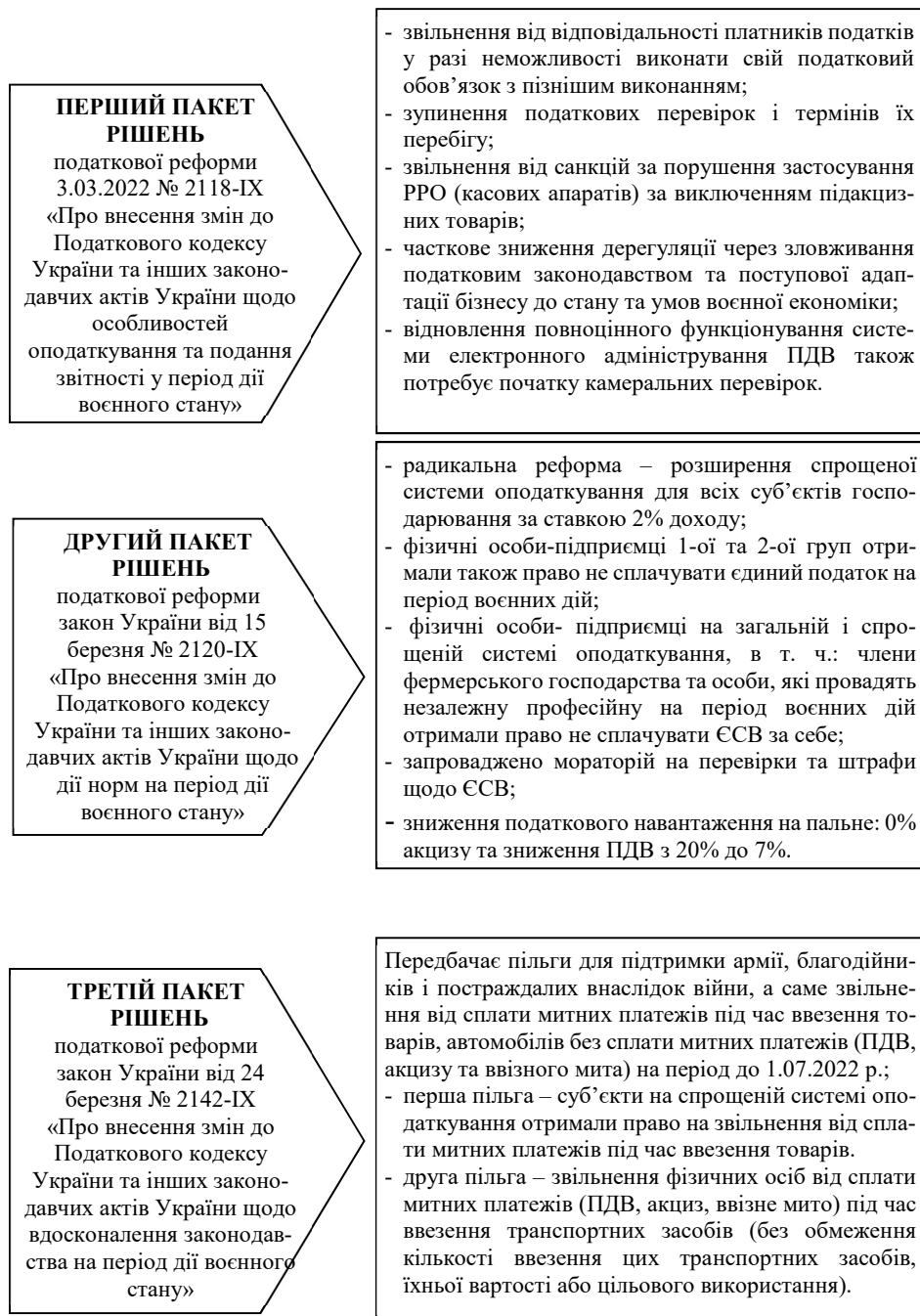


Рис.1. Пакети рішень в межах реалізації ліберальної податкової реформи

Таблиця 1

Фіскальні інструменти підтримки бізнесу в умовах воєнної економіки

Податкові пільги/канікули
<ul style="list-style-type: none">- тимчасово, в період воєнного стану, призупинено застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, які не застосовують під час здійснення розрахункових операцій РРО/ПРРО; для підприємств роздрібної торгівлі, громадського харчування та сфери послуг на період дії воєнного стану скасовано РРО;- пеня не буде нараховуватися за несвоєчасне бюджетне відшкодування ПДВ, якщо це відбулося внаслідок форс-мажорних обставин;- не оподатковується ПДФО вся нецільова благодійна допомога для осіб, котрі постраждали внаслідок збройної агресії РФ;- благодійна допомога особам не оподатковується ПДФО, які проживають на території бойових дій та учасникам бойових дій;- дозволяється включати до податкового кредиту з ПДВ суми, по яких ще не зареєстровані податкові накладні, але за умови наявності необхідних первинних документів;- удосконалено механізм справляння ЄСВ: ФОП 1-3 груп не сплачують ЄСВ за себе з 1 березня і до припинення воєнного стану; платникам 2-3 груп, що оподатковуються за спрощеною системою оподаткування (ССО), дозволяється за мобілізованих працівників не сплачувати ЄСВ;- звільнено від оподаткування: платників 1 та 2 групи ССО від сплати податків; усіх платників податків звільнили від зобов'язань щодо сплати екологічного та земельного податків на об'єкти в зоні бойових дій; затверджено нульову ставку акцизу та 7% ПДВ на бензин (раніше – 20%) та надано право декларувати податковий кредит на товари на підставі первинних (розрахункових) документів;- зменшення ПДВ та акцизу на пальне, податкові стимули для великого бізнесу та благодійності, зокрема: для стабілізації цін на пальне передбачено пільги, а саме встановлення 0 ставки акцизу та 7% ПДВ на пальне;- запроваджено пільги для власників земельних ділянок, а саме: звільнено від оподаткування: з 24 лютого до кінця 2022 р. звільняються від сплати податку за землю платники, що розташована на територіях, на яких ведуться бойові дії, чи окуповані;- за умовами участі бізнесу в програмі підтримки працевлаштування переміщених осіб, працевлаштувачів, які їх беруть на роботу, можуть отримати по 6500 грн за кожного працевлаштованого.
Спрощена система оподаткування.
<p>Розширено можливість скористатися опцією єдиного податку суб'єктів бізнесу (ССО):</p> <ul style="list-style-type: none">- підприємства на загальній системі оподаткування можуть перейти на ССО і сплачувати податок у розмірі 2% від обороту замість податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%);- зняті обмеження по видам діяльності (окрім підакцизних товарів та грального бізнесу)- уряд отримав право визначати порядок сплати податку;- знято обмеження по кількості робітників та ліміт доходу;- з 24 лютого 2022 до кінця року звільняються від сплати плати за землю, що розташована на територіях, що перебувають у зоні ведення бойових дій.

Джерело: узагальнено на основі [1-6].

Таблиця 2

Умови переходу на спрощену систему оподаткування («єдиний військовий податок»)

Критерії	Відповідність
Суб'єкт господарювання	- суб'єкт має бути резидентом України;
Ставка єдиного податку (у разі переходу)	- платників 1-ї та 2-ї групи – 2%, при цьому сплата податку на період дії воєнного стану є добровільною. Якщо платник вирішив не сплачувати податок, то декларація за цей період не подається; - для платників 3-ї групи – 2% від доходу обов'язково; - для юридичних осіб на загальній системі оподаткування – 2% від доходу обов'язково.
Особливості	- не має обмеження щодо кількості найманих працівників; - платники не є платниками ПДВ; - звітним періодом є календарний місяць. При цьому декларацію необхідно подавати щоквартально, зазначаючи доходи помісячно; - єдиний податок сплачується щомісяця, авансом, за результатами попереднього календарного місяця до 15 числа.
Механізм переходу на ССО	- платнику податку необхідно подати відповідну заяву на перехід на спрощену систему оподаткування до останнього числа місяця, що передує періоду переходу. - при цьому платники єдиного податку 3-ї групи, які обрали ставки 5% без ПДВ або 3% з ПДВ, з 1 квітня 2022 року (дата, починаючи з якої вступають в силу зміни) не переходять автоматично на ставку 2% — для переходу їм також потрібно подати відповідну заяву. - станом на дату цієї публікації заяву на перехід на спрощену систему оподаткування за ставкою 2% подали більше 120 000 суб'єктів господарювання. - після припинення (скасування) правового режиму воєнного стану, а саме з початку наступного календарного місяця, платник податків автоматично переходить на систему оподаткування, яку він раніше використовував.
Обмеження щодо видів діяльності	- не здійснюють діяльність з організації, проведення азартних ігор, парі, лотерей; експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів; обміну іноземної валюти; видобуток, реалізацію корисних копалин. - не є фінансовою установою або реєстратором цінних паперів; - не є представництвом чи відокремленим підрозділом юридичної особи, яка не є платником єдиного податку.
Можливість переходу на іншу систему оподаткування	- якщо суб'єкту господарювання ця система не сподобається, то він зможе подати заяву про відмову від цієї системи оподаткування в будь-який час і перехід на більш вигідну (діючу) систему оподаткування.

На переконання експертів перехід на ССО має свої переваги та недоліки для окремих суб'єктів господарювання, і не завжди спрощує життя для бізнесу (табл.3):

Таблиця 3

Особливості застосування суб'єктами господарювання спрощеної системи оподаткування («єдиний військовий податок»)

Критерій переваги	Характеристика
Вигідно	- для фізичних осіб підприємців та юридичних осіб 3 групи (ставка ЄП 5%), оскільки останні звільнені від нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на прибуток підприємств, ПДФО в частині доходів від господарської діяльності, ПДВ, тимчасово (з 01.04.2022 до дати закінчення дії воєнного стану) звільняється від сплати імпортного ПДВ та ввізного мита. Також окремі суб'єкти, звільняються від сплати податку на нерухомість та на сплату за землю (ті, що розташовані на територіях, на яких або ведуться бойові дії, або ці території окуповані РФ);
Невигідно	- для фізичних осіб підприємців 1-ої та 2-ої групи, оскільки на період воєнних дій вони мають право не сплачувати взагалі єдиний податок з 01.04.2022 і до скасування чи припинення дії воєнного (надзвичайного) стану; - юридичним особам на загальній системі оподаткування, що не є платниками ПДВ; - тим суб'єктам господарювання, що взагалі зупинили господарську діяльність під час війни – через окупацію, зруйновані виробничі потужності, майнові комплекси тощо;
Треба рахувати вигідно це чи ні?	- для фізичних осіб підприємців 3-ої групи та юридичних осіб 3 групи на ставці 3% з ПДВ; - юридичних осіб на загальній системі — платникам ПДВ.

Джерело: узагальнено автором на підставі [16].

Наслідки податкових пільг (лібералізація податкового адміністрування, митних пільг, пільг для бізнесу, скасування відповідальності та мораторії на перевірки, пом'якшення правил сплати пені та штрафів) запроваджених на початку війни, відчутно позначились на доходах бюджету (рис.2). Загалом втрати державного бюджету від застосування ліберальних заходів оподаткування впродовж чотирьох місяців війни склали: для місцевих бюджетів - на рівні 50–60 млрд. грн., зокрема сюди входять пільги сплати на землю нерухомого майна, екологічного податку на невідконтрольних, окупованих і прифронтових територіях [14]; для державного бюджету - внаслідок лише митних пільг недоотримано близько 26,1 млрд грн.. Окрім цього, суттєвого знизилась надходження від окремих податків і зборів по відношенню до планових показників у порівнянні до аналогічного періоду січень-травень 2021 р.: акцизів – на 48,89%, імпортного ПДВ – на 48,11%, ввізного мита – на 56,84,11% та вивізного мита - на 32,02% [15].

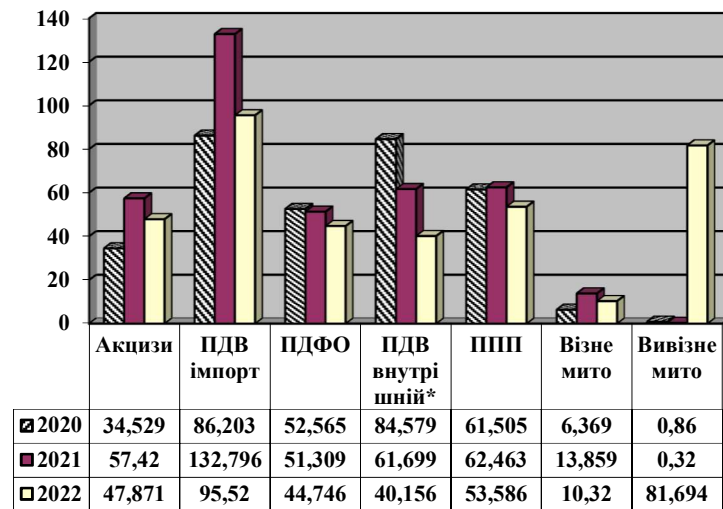


Рис. 2. Податкові складові доходів державного бюджету в березні – травні 2020–2022 рр., млрд грн.

Примітки: *з урахуванням сплаченого відшкодування (у березні–травні 2022 року практично не здійснюється). ПДФО – податок на доходи фізичних осіб. ППП – податок на прибуток підприємств,

Джерело: ДКСУ, МФУ, openbudget.gov.ua, розрахунки НБУ [15].

На переконання фахівців міністерства фінансів України, якщо військові дії затягнуться більше як на три-чотири місяці, тоді заходи уряду мають стати більш радикальними задля наповнення бюджету. Зокрема, обговорюються та частково реалізуються заходи повернення до системи оподаткування до довоєнного рівня [7]. Окремі заходи з цього приводу вже активізовано. Зокрема, для врегулювання ситуації щодо наповнення бюджету ВРУ 1 липня 2022 р. скасовано частину пільг щодо розмитнення імпорту (в. т. ч. ввізних автомобілів). Так, згідно офіційних даних, за час пільгового розмитнення авто до України було ввезено майже 237 тис. транспортних засобів, внаслідок цього бюджет недоотримав 26,1 млрд грн. Скасування митних пільг є вимушеним заходом і, на нашу думку, вкрай необхідним, оскільки під прикриттям гуманітарної допомоги, на територію України ввозиться велика кількість імпортової продукції, які належить до товарів розкоші та контрабанда; така пільга створила нерівні умови для інших суб'єктів [17]. Врешті решт, за рахунок пільги в значній мірі було оновлено автопарк, що постраждав внаслідок військових дій; відбулося стимулювання суміжних секторів економіки. Окрім цього, автомобілі, що було завезено, збільшили мобільність українців з окупованих міст і в значній мірі поживило економічне відновлення активності як бізнесу, так і громадян [14].

Висновки. Таким чином, основне задання ліберальної податкової реформи полягає у створенні сприятливого податкового режиму як запоруки збереження потенціалу та ділової активності суб'єктів господарювання, наявних робочих місць. Ті механізми, які сьогодні використовуються урядом для підтримки економіки та бізнесу мають тимчасовий характер і орієнтовані на можливості адаптувати суб'єктів господарювання до умов воєнної економіки. Нажаль, такий підхід не дає змоги та відповідних фіскальних інструментів для наповнення доходів бюджетів різних рівнів, як це було у

довоєнній економіці. Тому тимчасова лібералізація системи оподаткування орієнтована на підтримку вистояти в умовах війни та можливість максимально скористатися суб'єктами бізнесу всіма запропонованими урядом тимчасовими податковими пільгами-нововведеннями. Це сприятиме в межах діючого законодавства зменшити податкове навантаження та гармонізувати відносини держави та бізнесу у спільній боротьбі проти агресора на економічному фронті. Зазначене є актуальною проблематикою, яка матиме місце в подальших наукових дослідженнях.

1. Новели Оподаткування єдиним податком в умовах воєнного стану. *Думка експерта*. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/novely-opodatkuvannya-uedynum-podatkom-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiystosti-v-umovakh-voennogo> (дата звернення 8.05.2022 р.).
3. З 17 березня діють нові податкові пільги для ФОПів та підприємств під час війни! *Дебет-кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/75358> (дата звернення 8.05.2022 р.).
4. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. *Центр економічної стратегії: аналітична записка*. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_Економіка-України-під-час-війни.pdf. (дата звернення 8.05.2022 р.).
5. Перелік спрощених Урядом процедур для аграріїв в умовах війни. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://minagro.gov.ua/news/perelik-sproshchenih-uryadom-procedur-dlya-agrariyiv-v-umovah-vijni> (дата звернення 08.05.2022 р.).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 року № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 18.05.2022 р.).
7. Українцям слід готуватись до радикального підвищення податків? URL :<https://www.dw.com/uk/ukraintsiyam-slid-hotuvatys-do-radykalnoho-pidvyshchennia-podatkiw/a-61877961> (дата звернення 18.06.2022 р.).
8. Ватаманюк-Зелінська У. З., Зелінська Д. Д. Аналіз змін в оподаткуванні під час введення воєнного стану в Україні. Матеріали The 12 th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development” (May 18-20, 2022) VoScience Publisher, Chicago, USA. 2022. С.768-771.
9. Гошовська О. В. Тревого О. І. Механізми публічного управління для відновлення військової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. №38. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1281/1235> (дата звернення 18.06.2022 р.).
10. Дикань В.В., Фролова Н. Л. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. №38. URL :<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309/1263> (дата звернення 18.06.2022 р.).
11. Марчак Д., Маркуц Ю., Маршалок Т. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? URL : <https://voxukraine.org/podatky-voennogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenih-z-pochatku-vijny/> (дата звернення 20.06.2022 р.).
12. Монін Д. Українська економіка потребує лібералізації та зниження податків. URL : <https://gmk.center.ua/opinion/ukrainska-ekonomika-potrebuie-liberalizacii-ta-znizhennya-podatkiw/> (дата звернення 20.06.2022 р.).

13. Слущкий Б. Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати. *Уніан Інформаційне агентство*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/stalo-vidomo-yak-ukrajinskiy-biznes-ogovtuyetsya-vid-pershogo-shoku-viyini-novini-ukrajina-11874339.html> (дата звернення 20.06.2022 р.).
14. Що відбувається з бюджетом України? Бюджетна політика та макроекономіка. *CASE Україна. Центр соціально-економічного розвитку*. URL : <https://case-ukraine.com.ua/publications/shho-vidbuvayetsya-z-byudzhetom-ukrayiny/> (дата звернення 21.06.2022 р.).
15. Звіт про фінансову стабільність. НБУ. Червень 2022 року. *НБУ*. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> (дата звернення 22.06.2022 р.).
16. Оподаткування під час воєнного стану. URL : <https://eba.com.ua/opodatkuvannya-pid-chas-voynnogo-stanu/> (дата звернення 18.06.2022 р.).
17. За три місяці пільгового розмитнення до України ввезено майже 237 тисяч автівок. *Українформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3519721-za-tri-misaci-pilgovogo-rozmitnenna-do-ukraini-vvezeno-majze-237-tisac-avtivok.html> (дата звернення 01.07.2022 р.).

References

1. Novely Opodatkuvannya yedynym podatkom v umovakh voiennoho stanu. Dumka eksperta [Novels Taxation with a single tax under martial law]. *Expert opinion*. Available at: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/novely-opodatkuvannya-yedynym-podatkom-v-umovah-voynnogo-stanu/> (accessed 15 May 2022).
2. Ohliad instrumentiv pidtrymky finansovoi stiihosti v umovakh voiennoho stanu v Ukraini. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [Review of tools for supporting financial stability in the conditions of martial law in Ukraine]. *National Institute of Strategic Studies*. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovah-voynnoho> (accessed 8 May 2022).
3. Z 17 bereznia diut novi podatkovі pilhy dlia FOPiv ta pidpriemstv pid chas viiny! [From March 17, new tax benefits for FOPs and enterprises during the war are in effect!]. *Debit-credit*. Available at: <https://news.dtkr.ua/taxation/common/75358> (accessed 8 May 2022).
4. Ekonomika Ukrainy pid chas viiny: operatyvna otsinka, kviten 2022 [Ukraine's Wartime Economy: Operational Assessment, April 2022]. *Center for Economic Strategy: Analytical Note*. Available at: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_Ekonomika-Ukraini-pid-chas-viiny.pdf. (accessed 8 May 2022).
5. Perelik sproshchenykh Uriadom protsedur dlia ahrariiv v umovakh viiny [List of procedures simplified by the Government for farmers in wartime conditions]. *Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine*. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/perelik-sproshchenih-uryadom-procedur-dlya-agrariyiv-v-umovah-vijni> (accessed 8 May 2022).
6. Law of Ukraine. On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law №2120-IX (2022, March 3). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (accessed 18 May 2022).
7. Ukraintsiam slid hotuvatys do radykalnoho pidvyshchennia podatkov? [Should Ukrainians prepare for a radical increase in taxes?]. Available at: <https://www.dw.com/uk/ukraintsiam-slid-hotuvatys-do-radykalnoho-pidvyshchennia-podatkov/a-61877961> (accessed 18 May 2022).
8. Vatamaniuk-Zelinska U. Z., Zelinska D. D. (2022) Analiz zmin v opodatkuvanni pid chas vvvedennia voiennoho stanu v Ukraini [Analysis of changes in taxation during the introduction of martial law in Ukraine]. Proceedings of the *Modern directions of*

- scientific research development (USA, May 18-20, 2022)* Chicago BoScience Publisher. pp.768-771.
9. Hoshovska O. V. Trevoho O. I. (2022) Mekhanizmy publichnoho upravlinnia dlia vidnovlennia viiskovoi ekonomiky [Mechanisms of public management for the restoration of the military economy]. *Economy and society*. No. 38. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1281/1235> (accessed 18 May 2022).
 10. Dykan V.V., Frolova N. L. (2022) Napriamy ta instrumenty derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini u voiennyi chas [Directions and tools of state support for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during wartime]. *Economy and society*. no. 38. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309/1263> (accessed 18 May 2022).
 11. Marchak D., Markuts Yu., Marshalok T. Podatky voiennoho chasu. Choho slid ochikuvaty vid zmin u podatkovii systemi, ukhvalenykh z pochatku viiny? [Wartime taxes. What should be expected from the changes in the tax system adopted since the beginning of the war?] Available at: <https://voxukraine.org/podatky-voyennogo-chasu-choho-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenykh-z-pochatku-viiny/> (accessed 20 June 2022).
 12. Monin D. Ukrainska ekonomika potrebuie liberalizatsii ta znyzhennia podatkiv [The Ukrainian economy needs liberalization and tax reduction]. Available at : <https://gmk.center.ua/opinion/ukrainska-ekonomika-potrebuie-liberalizacii-ta-znyzhennya-podatkiv/> (accessed 20 June 2022).
 13. Slutskiy B. Biznes v umovakh viiny: shcho zavazhaie pidpriemtsiam pratsiuvaty [Business in conditions of war: what prevents entrepreneurs from working]. *Union Information Agency*. Available at : <https://www.unian.ua/economics/finance/stalo-vidomo-yak-ukrajinskiy-biznes-ogovtuyetsya-vid-pershogo-shoku-viyni-novini-ukrajina-11874339.html> (accessed 20 June 2022).
 14. Shcho vidbuvaietsia z biudzhetom Ukrainy? Biudzhetna polityka ta makroekonomika [What is happening with the budget of Ukraine? Budget policy and macroeconomics]. *CASE Ukraine. Center for socio-economic development*. Available at : <https://case-ukraine.com.ua/publications/shho-vidbuvayetsya-z-byudzhetom-ukrayiny/> (accessed 21 June 2022).
 15. Zvit pro finansovu stabilnist. NBU. Cherven 2022 roku [Report on financial stability. NBU June 2022]. Available at : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2022-roku> (accessed 21 June 2022).
 16. Opodatkuvannia pid chas voiennoho stanu [Taxation during martial law]. Available at : <https://eba.com.ua/opodatkuvannya-pid-chas-voyennogo-stanu/> (accessed 18 June 2022).
 17. Za try misiatsi pilhovoho rozmytnennia do Ukrainy vvezeno maizhe 237 tysiach avtivok [During three months of preferential customs clearance, almost 237,000 cars were imported into Ukraine]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3519721-za-tri-misaci-pilgovogo-rozmitnenna-do-ukraini-vvezeno-majze-237-tisac-aktivok.html> (accessed 01 July 2022).

**LIBERALIZATION OF THE TAXATION SYSTEM OF UKRAINE IN THE
CONDITIONS OF WAR****Mariana Vykliuk***Ivan Franko National University of Lviv,
79008 Lviv, ProspektSvobody, 18
e-mail: m_vykluk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6039-2515*

Abstract. The scientific publication has determined the peculiarities of the formation of the taxation system of Ukraine in wartime conditions. The causes and consequences of Russia's war crimes against Ukraine, which have become devastating for the country's economy, have been studied and summarized. Summarized by the reasons for the decline in business activity: loss of sales markets, disruption of logistics, and hostilities around. It has been argued that the Ukrainian economy has entered the recession stage and needs active measures and support mechanisms, among which fiscal ones play almost the most critical role. The necessity and practical importance of introducing a liberal tax reform to support the business activity of the domestic business and its ability to adapt to the conditions of the war economy have been noted. The main tasks of the successful implementation of the tax reform have been highlighted and measures of state fiscal support have been singled out in an independent direction. The main stages of decisions within the framework of the introduction of the basic principles of the liberal fiscal reform have been formed: 1) exemption from liability of taxpayers in case of inability to fulfill their tax obligations, suspension of tax audits and deadlines; 2) expansion of the simplified taxation system at the rate of 2%, reduction of fuel tax - 0% excise and 7% VAT; 3) exemption from payment of customs payments during the importation of goods, cars without payment of customs payments (VAT, excise duty and import duty). The main aspects of the formation of anti-crisis mechanisms for ensuring the development of the economy of Ukraine in the conditions of war, which have been regulated by changes and amendments to domestic legislation, have been determined. The potential for improving the business activity of business entities through the use of tax benefits has been noted. The losses to the state budget from the use of tax benefits have been studied. The principles of the simplified taxation system, and the advantages, and disadvantages of its use for individual business entities have been summarized.

Key words: tax system, liberal tax reform, fiscal potential, simplified taxation system, tax benefits.

*Стаття надійшла до редколегії 17.11.2022
Прийнята до друку 02.02.2023*